

2013-2020

TAULA ESPAIS FLUVIALS METROPOLITANS: EIX BESÒS - RIPOLL

SEGON CICLE DE DEBATS: 2018 - 2019

Treball coordinat i elaborat per:

Sigrid Muñiz San Martín (CST, Cente per la Sostenibilitat Territorial).

Col·laboradors:

Àlex Gudayol, Marta Calvet i Llorenç Planagumà.

INDEX

1	INTRODUCCIÓ	5
1.1.	LA TAULA D'ESPAIS FLUVIALS METROPOLITANS	5
1.2.	L'ESPAI FLUVIAL BESÒS-RIPOLL	5
2	EL PROCÉS DE TREBALL	6
2.1.	ENFOCAMENT METODOLÒGIC	6
2.2.	LES SESSIONS	8
3	EL GRUP DE TREBALL	9
3.1.	PARTICIPACIÓ I ASSISTÈNCIA	9
3.2.	MEMBRES DEL GRUP	10
4	EL DOCUMENT DE RESULTATS	11
4.1.	ELS ESPAIS FLUVIALS DE L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA	11
4.2.	LA COMPATIBILITZACIÓ D'USOS I USUARIS DE L'ESPAI FLUVIAL	12
4.3.	MANTENIMENT DE L'ECOSISTEMA FLUVIAL	17
4.4.	GOVERNABILITAT EN LA GESTIÓ DE L'ESPAI FLUVIAL	21
4.5.	NOVES PREGUNTES PER ABORDAR LA QÜESTIÓ	24
5	AVALUACIÓ I OPCIONS DE CONTINUACIÓ	25
6	ANNEXES	30
	ANNEX 1	30
	ANNEX 2	32
	ANNEX 3	34
	ANNEX 4	35
	ANNEX 5	38

ANNEX 6	42
ANNEX 7	42
ANNEX 8	43

1 INTRODUCCIÓ

1.1. LA TAULA D'ESPais FLUVIALS METROPOLITANS

L'àmbit metropolità de Barcelona té dos grans cursos fluvials -el Llobregat i el Besòs- i diversos rius i rieres (alguns que formen part d'aquestes conques i altres que formen part de les rieres del Pla de Barcelona i les rieres del Pla del Llobregat).

Des de diferents organismes i administracions públiques s'ha intervingut en aquests espais fluvials per tal de contribuir a la seva recuperació ambiental i social i per millorar les condicions paisatgístiques, d'accessibilitat i de seguretat d'alguns trams.

Ara bé, segueix mancant una *visió global i integrada dels cursos fluvials metropolitans* (que, sovint, no permeten les actuacions puntuals per trams) i una *reflexió més àmplia i estratègica sobre com s'hauria d'intervenir* sobre aquests sistemes socioecològics (més enllà, de les aproximacions molt enfocades en el disseny tècnic, en el tractament paisatgístic o en una visió més funcional d'ocupació de l'espai públic). Una necessitat que es veu reforçada degut als escenaris futurs de canvi climàtic.

La Taula d'“Espais fluvials metropolitans” neix en el context de les “Taules de debat i participació entorn a conflictes socioecològics de l'AMB”; una iniciativa promoguda per l'Àrea de Planificació Estratègica de l'AMB i pel Centre per la Sostenibilitat Territorial (CST) que va iniciar-se a novembre de 2017.

Concretament, la Taula pretén:

- esdevenir un espai permanent de participació en el que els diferents agents interessats o directament vinculats amb l'agricultura puguin abocar-hi el seu coneixement i dialogar,
- aprofundir en el coneixement que tenim dels espais fluvials de l'àmbit metropolità com a sistemes socioecològics,
- reflexionar sobre el sentit i el lloc que tenen en aquest territori, i
- articular una manera pròpia d'enfocar la intervenció pública/comunitària en els rius.

1.2. L'ESPai FLUVIAL BESÒS-RIPOLL

Es proposa iniciar la Taula, posant el focus en l'Eix Besòs-Ripoll. És a dir, el curs fluvial del Besòs que transcorre per l'àmbit metropolità i el curs principal d'un dels seus afluents; el riu Ripoll (que passa per Montcada, Ripollet i Barberà del Vallès).

És una zona que malgrat estar àmpliament estudiada (PEF, Agenda Besòs, Catàlegs del Paisatge..) i en el que s'han fet diverses intervencions -com el Parc Fluvial del Besòs o en el marge dret del riu Ripoll- i altres que estan previstes -com en la Torrent de Can Llobateras de Barberà-, encara té molts reptes per abordar.

Tenim a la nostra disposició una gran quantitat d'informació tècnica sobre aquests espais, suficients propostes d'actuació sobre la taula, una important diversitat d'agents interessats i amb coneixements i sentiments diferents, i un sistema socioecològic que acull múltiples escenaris i realitats. Ara ens cal donar-li a tot plegat un sentit col·lectiu i arrelat al territori. Ens cal traçar un camí propi i viu que ens permeti nodrir una relació més autèntica i conscient amb aquests rius.

I és, precisament, des d'aquest plantejament que es dissenya el procés de treball.

2 EL PROCÉS DE TREBALL

2.1. ENFOCAMENT METODOLÒGIC

Des de bon començament, les “Taules” han tingut una intenció fonamental: tractar aquells reptes i problemàtiques socioecològiques que hi ha en l'àmbit metropolità i que són d'interès tant per a la ciutadania com per a les administracions públiques implicades. Però, les “Taules” també neixen amb la voluntat d'explorar metodologies participatives en les que el coneixement tècnic i el ciutadà puguin dialogar.

D'ençà de la primera proposta al 2017, hi hagut una evolució en el procediment que han seguit les “Taules”. A continuació s'expliquen els trets bàsics de l'enfocament metodològic aplicat en aquest cicle 2018-2019 i la seva traducció pràctica.

Una perspectiva metodològica concreta: la indagació col·lectiva

La indagació col·lectiva l'entendem com:

- un procés en el que un grup de persones analitza, dialoga i reflexiona col·lectivament entorn una determinada qüestió,
- per tal de guanyar major consciència sobre la base de coneixement que té i sobre com emmarca els problemes i les decisions, i
- que l'ajuda a millorar la comprensió de la situació i de “l'altre”, a elaborar propostes d'acció i/o a vincular-se com a grup.

És una manera de pensar junts, de fer emergir la saviesa del grup i de generar coneixement compartit, transformador i/o nou. Una manera de fer en la que es promouen, com a mínim, els següents processos:

- exploració holística del problema
- reflexió i qüestionament de models/idees/prejudicis
- facilitació de la innovació i el pensament lateral
- recerca i intercanvi d'informació i coneixements diversos
- concreció col·lectiva de resultats i conclusions/consensos

I per què apostem per aquesta perspectiva?

Com és sabut, les problemàtiques socioecològiques (i els reptes de planificació i gestió que tenen associats) són de naturalesa complexa i tenen un abast que sovint desborda les pretensions analítiques i de comprensió. Alhora, són qüestions disputades i, per tant, amb un potencial conflictiu elevat.

Davant d'aquest panorama es reconeix que no n'hi ha prou amb les aproximacions sectorials ni merament tècniques, sinó que ens cal incloure més disciplines, fonts d'informació, sensibilitats i experiències. Una necessitat pràctica que es veu en el camp polític, però, també en el pla epistemològic. D'una banda, es diu que la participació incrementa "la qualitat, pertinença i eficàcia de les polítiques públiques" (COM (2001) 428 final, 11)¹. D'altra banda, es reconeix que per copsar la densa xarxa de factors involucrats en un fenomen ens cal integrar perspectives, coneixements i visions diverses.

En aquest sentit, ajuntar gent amb bagatges, formacions i realitats diferents hauria d'augmentar la probabilitat de comprendre i resoldre les problemàtiques socioecològiques. Efectivament, fent-ho, es reuneixen més coneixements i aquests són més plurals, i s'augmenta la vinculació amb el context social i polític i, per tant, l'arrelament del coneixement generat. Però, certament, no tot el que s'aboca al recipient col·lectiu és igual ni igualment vàlid i no tota experiència col·lectiva és capaç de crear les condicions socials necessàries per poder implementar propostes o prevenir futurs conflictes.

Es confia en les persones com a agents de coneixement i en la saviesa col·lectiva que hi ha en els grups. També, en el potencial transformador dels col·lectius. Però, perquè això doni els seus fruits caldrà una facilitació activa: una intenció clara d'aprenentatge, escolta i recerca i uns mitjans òptims per canalitzar aquesta tasca.

Com traduïm nosaltres la indagació col·lectiva?

— Donem importància a la constitució del grup de treball

Grups heterogenis: Les persones que formen part del grup han estat expressament convidades per tal que la composició de perfils i procedències sigui suficientment heterogènia, complerta i equilibrada. Així que s'ha fet un treball previ de definició del mapa d'actors, de detecció de persones concretes i de contactar personalment amb cada potencial participant. Es té especial cura en no incloure perfils "polititzats" o massa "reconeguts" per no crear excessives diferències de poder/status dins del grup.

Grups estables: Durant el procés de "reclutament", es demana compromís d'assistència a cada una de les persones convidades. Es promou que siguin les mateixes persones les que es reuneixen cada vegada per tal de facilitar l'aprofundiment i la construcció col·lectiva del coneixement i perquè es puguin consolidar les relacions i els canals de comunicació entre elles.

¹ COMISIÓN EUROPEA (2001); El Libro Blanco de la Gobernanza Europea. COM (2001) 428 final. 25 de julio.

Grups poc nombrosos: En tant que no es tracta d'un procés de decisió ni d'un projecte executiu, ens interessa que hi hagi una representació de tots els perfils identificats (quant a tipus d'actors, sectors de coneixement, localització geogràfica...), però, no necessàriament que hi hagi totes les persones directament interessades. Per això, es configura el grup per unes 10-15 persones. Unes dimensions reduïdes que també faciliten el treball grupal.

— El procés de treball és co-creatiu

Malgrat la temàtica general i l'àrea de la Taula hagin estat seleccionades prèviament, s'ha volgut deixar prou oberta la seva definició i àmbit d'actuació per no condicionar excessivament allò que és oportú abordar. Igualment, malgrat els objectius metodològics generals condicionen el tipus de procés que fem, els objectius concrets de cada sessió i la manera d'assolir-los es van auto-definint.

Es deixa que una sessió marqui l'agenda de la següent per poder respectar l'evolució del propi procés i no tractar d'encaixar-lo en dissenys massa rígids. Una co-creació que permet incorporar debats, idees o plantejaments nous i no esperats que hagin sorgit i que siguin els participants els que vagin assenyalant (encara que indirectament) el camí a seguir.

— Les trobades són dinamitzades amb propostes de treball prèviament elaborades

Cada sessió està acuradament preparada perquè faciliti la participació significativa i agradable de tots els assistents i perquè el treball col·lectiu sigui seriós i complet, alhora, que amè i fluït. En aquest acompanyament és clau l'ús de tècniques de dinamització grupal especialment creades per l'ocasió. Són activitats dissenyades expressament per aquell grup, sessió i moment que ens ajuden a reflexionar, elaborar coneixement conjuntament, emmarcar debats, integrar, aprofundir, sistematitzar... En la majoria d'elles, ha calgut processar els resultats de les sessions anteriors, buscar informació complementària, pensar sobre la problemàtica i el que cal a nivell grupal... i elaborar materials sobre els que treballar.

Els materials han estat majorment preparats per l'equip dinamitzador, però, els participants també han enviat informació extra (fora de les sessions) que ha servit per elaborar-los en algun moment puntual. La idea és que els materials ens ajudin, a través de preguntes generatives, múltiples formats, jocs, etc., a tenir debats més informats, complexos i de qualitat.

2.2. LES SESSIONS

Aquest primer cicle d'indagació i debat de la Taula d'Espais Fluvials Metropolitans ha constatat de quatre sessions realitzades durant els mesos d'octubre de 2018 a gener de 2019. Un dimarts al mes, entre les 15:30 i les 18:30h, ens hem estat reunint a la seu de l'AMB (sala polivalent de la 5a planta) per parlar de l'espai fluvial Besòs-Ripoll.

Cada sessió ha aconseguit uns objectius diferents, s'han fet activitats de treball específiques i s'han recollit diferents resultats (per tenir més informació veure annexes):

1ra. Sessió (annex 1)	Què és això que en diem “Eix fluvial Besòs-Ripoll”? Exploració conjunta del riu com a sistema ecològic i social	Dimarts 23 d'octubre de 2018
2na. Sessió (annex 2)	Hi ha quelcom que vulguem millorar? Per on comencem? Aprofundiment en la comprensió dels principals reptes identificats i elaboració de propostes d'intervenció	Dimarts 20 de novembre de 2018
3ra. Sessió (annex 3)	Un nou punt de partida col·lectiu per continuar treballant Consolidació del que hem anat elaborant conjuntament i exploració de les “noves preguntes” que han sorgit.	Dimecres 19 de desembre de 2018
4ta. Sessió (annex 4)	Conclusions, avaluació i propostes de continuació Debat sobre governabilitat en la gestió de l'espai fluvial, avaluació del procés i valoració de com continuar el treball de la Taula	Dimarts 22 de gener de 2019

3 EL GRUP DE TREBALL

3.1. PARTICIPACIÓ I ASSISTÈNCIA

Composició dels grup

— Per perfils; hi ha 9 persones de perfil tècnic, 2 persones amb un càrrec polític, 2 investigadors/res i 6 membres d'associacions socials/ambientals.

— Per institucions; 5 persones que són membres d'associacions sense ànim de lucre, 4 persones que venen d'algun ajuntament, 3 persones que treballen a l'AMB, 2 persones que treballen a la Universitat, 2 persones que són d'una empresa privada professional, 1 persona que forma part del Consorci del Besòs i 1 persona que ve a títol personal.

— Per localització geogràfica; 7 persones tenen com a marc de treball el territori català, 5 persones treballen en l'àmbit metropolità (com a conjunt), 4 són del municipi de Montcada i Reixac, 2 persones del barri de Vallbona (Barcelona) i 1 de Barberà del Vallès.

Dinàmiques d'assistència

— Del total de 19 persones que han passat per la Taula, 10 han assistit a totes les sessions o, com a mínim, a tres de les quatre programades.

— La resta només ha assistit a 1 o 2 sessions per raons diferents. Hi ha 6 persones que ja van avisar des del començament de la seva disponibilitat i participació (i han complert allò al que van comprometre's). I només 3 han tingut incompatibilitats puntuals amb els seus deures

laborals o problemes de salut que els han impedit venir. Però, en tots els casos s'ha avisat de la no assistència.

— 5 persones del grup ja havien assistit a alguna de les sessions del cicle anterior (2017-2018); 2 que no formen part de les entitats promotores.

3.2. MEMBRES DEL GRUP

Els assistents a la Taula durant aquest primer cicle de debats han estat:

Mònica Palet	Vocal de l'associació responsable de comunicació, mobilitat i urbanisme. Associació Ecoveïnal VallbonaViu	Vallbona/BCN
Zaida Palet	Associació Ecoveïnal VallbonaViu	Vallbona/BCN
Roger Bartra	Tècnic medi ambient, Ajuntament de Montcada	Montcada i Reixac
Jordi Català i Morell	Cap del Servei de Medi Ambient, control d'activitats i salut pública, Ajuntament de Montcada	Montcada i Reixac
José Domínguez Montero	Regidor Medi ambient, Ajuntament de Montcada	Montcada i Reixac
Jordi Llonch	Arquitecte, cap de l'àrea de territori i medi ambient de l'Ajuntament de Barberà del Vallès	Barberà del Vallès
Montserrat Arbiol	Enginyera tècnica Agrícola. Ambientòloga. Espais fluvials AMB	AMB
Maria Planells	Servei de Supervisió de Concessions – Cicle de l'Aigua, AMB	AMB
Begoña Bellette	Consorti del Besòs	Sant Adrià
Miguel A. Gago	TYPSA. Enginyer especialista en Enginyeria Fluvial. Redactor de estudis com el INUNCAT o el Pla Director Aigües Pluvials a l'AMB	Multinacional/AMB
Xavier Garcia Acosta	Investigador a l'IERBM	Àmbit metropolità
Manuel Esteban Álvarez	Arquitecte de Landlab. Laboratori de paisatges resilents	Catalunya
Lluís Godé	ex-Cap Departament de Planificació i Ordenació de l'Espai Fluvial en Agència Catalana de l'Aigua (jubilat)	Catalunya
Tomàs Padrosa Cervera	Professor secundària jubilat. Membre de la Junta Directiva de l'Associació Hàbitats	Catalunya
Manel Gómez García	Voluntari Montcada Som-Rius: Grup de persones voluntàries preocupades per l'estat de degradació dels nostres espais fluvials	Montcada i Reixac
Marta Benages	Professora Ajudant Doctor. Àrea d'Urbanisme UIC i membre de l'associació "Viu la Riera!".	Catalunya
Àlex Casademunt	Professor al Departament de Ciència Política de la UAB i President del Centre per a la sostenibilitat territorial (CST)	Catalunya
Llorenç Planagumà	Geòleg del Centre per a la sostenibilitat territorial	Catalunya
Francesc Magrinyà	Director de l'Àrea de Planificació Estratègica	AMB

4 EL DOCUMENT DE RESULTATS

4.1. ELS ESPAIS FLUVIALS DE L'ÀREA METROPOLITANA DE BARCELONA

Els primer passos per a la recuperació dels espais fluvials metropolitans de Barcelona es remonta a la dècada de 1990s quan s'evidencia l'estat dels rius i seu procés de degradació cada vegada més accelerat. Ja es comença a treballar per la restauració ambiental i paisatgística del riu i a parlar sobre quin tipus d'activitats humanes podria arribar a acollir (ja que es considera que la relació gairebé inexistente entre la societat i el riu és un dels factors determinants de l'estat de marginalitat de l'espai fluvial) (Torra, Farreo i Ténez, 2008²). Podem dir, doncs, que des d'aleshores la voluntat de restauració ambiental i social del riu han esdevingut dos dels objectius principals de l'actuació pública.

Uns objectius que, si bé ja han començat a donar els seus fruits (es diu que, en determinats trams de l'eix Besòs-Ripoll, hi ha més peixos, més ocells, més vegetació, millor qualitat de l'aigua, més usuaris...), també han generat noves problemàtiques. Unes problemàtiques derivades, precisament, d'aquesta recuperació i d'aquest canvi d'enfocament. Per exemple, es parla d'hiperfreqüentació, d'incompatibilitat entre usos socials i certs serveis ambientals, d'imaginari del riu massa limitats al concepte "parc urbà"...

De fet, de tots els escenaris vinculats a l'espai fluvial que hem imaginat (inundacions, ús social i lúdic, horts informals a la llera, estacions depuradores d'aigües residuals, espais intersticials i de marge, captacions d'aigua, usos industrials a la vora del riu, rieres naturalitzades...) i que hem localitzat per l'eix Besòs-Ripoll (veure annex 6), hem decidit enfocar-nos en un aspecte concret: *"L'ocupació i els usos de l'espai fluvial"*.

La primera imatge que tenim d'aquesta qüestió (i que sorgeix de l'exploració inicial que vam realitzar) és un mapa conceptual en el que es veuen els elements principals que entren en joc. I, ja en aquest esquema, s'apunten tres dels reptes que es van ressaltar especialment:

- la compatibilització d'usos i usuaris,
- el manteniment de l'ecosistema fluvial, i
- la governabilitat en la gestió d'aquests espais.

² Torra, R.; Farreo, A. i Ténez, V. (2008): "La recuperació dels paisatges fluvials metropolitans. El projecte de recuperació ambiental i paisatgística del riu Llobregat a la comarca del Baix Llobregat". Revista Papers. Núm. 47.

4.2. LA COMPATIBILITZACIÓ D'USOS I USUARIS DE L'ESPAI FLUVIAL

Una de les tasques que hem dut a terme ha estat identificar tots aquells usuaris i ocupants que coneixem per l'eix Besòs-Ripoll. Gràcies a aquesta feina, ens hem adonat que l'elenc és nombrós i divers (veure annex 7) i hem intuït que hi ha una demanda comuna a tots ells: la necessitat d'espais oberts, lliures, fora del bullici de la ciutat (per exemple, sense cotxes o amb menys gent, menys visibles, menys regulats, amb menys infraestructures...), que serveixin de refugi, d'espai exterior per estar-hi.

Davant d'aquests reptes es proposen dos plantejaments de partida (lògiques d'intervenció):

— Acceptar i tenir en compte que hi ha aquesta necessitat d'espais oberts per part de la ciutadania, però, tractar de satisfer-la també en altres entorns i amb altres polítiques i/o accions (que seria la lògica que segueixen moltes de les mesures d'actuació proposades).

— Donar un protagonisme central a les administracions públiques, i a la seva intervenció, com a qüestió fonamental per a la recuperació fluvial (cal una regulació pública, una presència institucional per reduir l'impacte i la degradació). Un plantejament que, d'altra banda, també genera debat i que ens porta a afegir aspectes com l'educació ambiental i la societat civil organitzada.

Múltiples usos i ocupants

Les mesures que es proposen per gestionar la diversitat i abundància d'usuaris són:

— En l'espai fluvial fora de la llera i del Domini Públic Hidràulic, zonificar l'accessibilitat i el tipus d'usos (tenint en compte la regulació hidràulica existent).

- Per exemple, delimitant un sistema integrat d'espais d'interès al llarg del riu, decidint en quines zones es limita l'accés i en quines no (en diferents graus), i determinant l'ús específic que es pot fer a cada lloc.
- En aquest sentit, hi ha d'haver una estratègia longitudinal de tot el riu, però, també tenir en compte la realitat i les necessitats de cada municipi i/o tram.
- Una zonificació que ha de tenir en compte múltiples criteris i ha d'integrar múltiples funcions; tant socials com ambientals, però, que no es pot portar a l'extrem (planificant fins l'últim detall) i que s'acabi produint una "teatralització del riu" (creant una escenografia)³.

— Buscar fórmules indirectes de condicionar l'ús que se'n fa de l'espai fluvial. Per exemple, enlloc de prohibir usos, desplaçar aquells usos no desitjats amb la introducció d'activitats que considerem respectuoses, o tallar l'accés motoritzat per dissuadir a certs usuaris i certes pràctiques.

Usos de lleure

En determinats trams del riu, especialment, en aquells indrets que han estat habilitats per a que la ciutadania en pugui fer un ús de lleure (amb el cas paradigmàtic del Parc Fluvial del Besòs), es detecten episodis d'hiperfreqüentació puntual. És a dir, moments concrets (sobretot, el cap de setmana i a l'estiu) en el que es massifica l'espai fluvial i aquest rep una pressió d'ús elevada. Alguns dels problemes derivats d'aquest fenomen tenen a veure amb la convivència entre usuaris (per exemple, entre vianants i ciclistes), entre la pròpia concentració humana i la fauna, i entre els usuaris de l'espai fluvial i els veïns (per exemple, durant els concerts que organitza l'ajuntament de Santa Coloma de Gramenet a Can Zam).

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

³ Més enllà d'aquests consensos i dels criteris de zonificació que podem extreure d'aquest document (per exemple, que assegurï la connectivitat ecològica, que s'entregui l'aigua, que no permeti el pas motoritzat...), hi ha dubtes sense resoldre: S'ha de fer una zona de reserva, seguida d'una zona de transició i d'una zona d'accés lliure? S'ha d'utilitzar l'estratègia del "pot de mel", en el que s'habiliten espais per a que es concentri la gent i així es minimitzi la seva presència en altres indrets? S'han de poder fer aplecs/trobades populars com s'havien fet tradicionalment? Hi hauria d'haver zones en les que la gent pogués fer activitats públiques no necessàriament marcades per l'Administració?

- Habilitar carrils-bici i camins (segurs, tranquils i de llarg recorregut) fora de la llera i de les zones ambientalment més vulnerables, però, al costat d'aquestes per poder gaudir-ne (per exemple, com hi ha al riu Ripoll).
- Promoure i augmentar l'oferta de camins/carrils en altres zones del territori (per exemple, rutes per terres conreades, vies verdes...).
- Fer parcs específics per a gossos en els que puguin anar deslligats.
- Posar especial cura a totes aquelles activitats socials i lúdiques que estan al costat del riu i que poden impactar-lo ("hi ha parcs urbans que haurien de tenir molt en compte que estan al costat del riu").
- Fer un esponjament de ciutat per satisfer la demanda social de més espai lliure, de verd de proximitat, de natura. Per exemple, utilitzant el "buit de ciutat" i els espais residuals (EIMs), sempre i quan es repensi la qüestió de la seguretat d'aquests espais i es contextualitzi en el conjunt de demandes socials que hi ha (per exemple, en relació a la necessitat d'equipaments).

Hortes informals a la llera

Tradicionalment, s'han destinat les terres més fèrtils de les planes al·luvials a l'activitat agrícola. Avui en dia, en una societat eminentment urbana i que ha construït en aquestes zones, els trams del riu dedicats a l'horta s'han reduït significativament. Els horts dins de la llera del riu que es mantenen en l'eix Besòs-Ripoll tenen, principalment, una naturalesa no professional i són regentats majorment per jubilats, persones en situació d'atur i/o immigrants. De totes maneres, els perfils d'hortolans que hi podem trobar és força divers i context-específic i val la pena caracteritzar acuradament aquesta realitat per poder donar les respostes més adequades a cada situació.

Majorment s'assenyalen inconvenients a aquesta ocupació/ús de l'espai fluvial, al·legant qüestions estètiques (per exemple, per l'ús de materials "reciclat" i l'acumulació de deixalles), de seguretat (per exemple, quan hi ha inundacions, pels propis usuaris i per l'efecte "tap" dels materials emprats), per la incompatibilitat entre fer un ús privatiu de la llera i un ús públic accessible per tothom, per la tendència a degenerar en altres ocupacions i activitats il·legals (captacions i canalitzacions d'aigua, barraquisme, venda de parcel·les, construccions de barbacoes...). Tot i que també es deixa la porta oberta a considerar el manteniment d'aquesta horta en els marges o zones de transició (zona inundable).

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

- Promoure experiències d'agricultura urbana en altres espais de la ciutat.
- Explorar opcions com les que plantegen el moviment de "Transition towns" en els que grups de voluntaris creen horts en múltiples llocs urbans (jardineres, parcs, places públiques...) i els

mantenen perquè tothom en pugui gaudir. O el moviment “Incredible edible” que ocupen espais de zones urbanes amb organització comunitària per tenir horts urbans⁴.

— Redirigir els hortolans que hi ha actualment a la llera a horts tutelats, horts de l'Ajuntament (amb reglament d'ús). I evitar noves ocupacions.

— Estudiar la possibilitat de mantenir els horts de certes zones inundables (que estan fora del sistema hídric), establint-hi normes bàsiques d'ús (com no emprar pesticides o fer cap mena de construcció).

— Oferir habitatge social associat a hortes domèstiques (habitatge públic amb dret a un tros de terra i accés a l'aigua).

— Dissuadir l'ocupació de la llera impedit el pas de vehicles (fent que es compleixi la regulació de l'accés motoritzat i, si s'escau, tallant els passos en determinats trams).

— Assegurar que quedi lliure la zona de servitud (5 m d'amplada des de la llera) per a deixar pas en casos d'emergència i realitzar la labor ambiental (“la franja més propera al riu és més de passeig que d'estada, i quan s'hi ha d'estar és per accions de voluntariat”).

Marginalitat (usos incontrolats i activitats/ocupacions il·legals)

Tal com es veu en l'esquema inicial i en el llistat d'usuaris i ocupants de l'annex 2, en l'espai fluvial hi ha un reguitzell d'activitats que es creu que s'haurien de prohibir i perseguir. Són activitats clarament il·legals (màfies que venen parcel·les a la llera, tràfic de droga, recol·lecció de plantes i animals per a la seva venda, abocaments de tota mena, granges encobertes, pesca sense llicència...), però, també activitats que si bé no tenen una legislació explícita que les prohibeixi, no són desitjades (cruising, neteja de vehicles privats...).

En aquest sentit, es valora que són activitats que busquen la “marginalitat”, és a dir, que busquen “estar fora de norma”.

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

— Evitar l'ocupació de l'espai per situacions de misèria (per exemple, identificant persones en situació de risc de pobresa i augmentant-los l'ajuda social/ les prestacions econòmiques o solucionant problemes d'accés a l'habitatge).

— Augmentar la vigilància al riu:

- Es proposa que hi hagi vigilants tipus “guarda forestal” (que fan una labor a curt termini i tenen capacitat sancionadora) i més educadors ambientals que poden fer denúncies a nivell ciutadà i “estan a l'aguait” del que passa. També, des de la societat civil es pot crear un “Observatori ciutadà” que reculli informació.
- Una manera de fer-ho és aprofitar les figures que ja hi ha (policies municipals, voluntaris tipus ADF, inspectors d'aigües...) i fer una actuació coordinada (que no hi

⁴ Algunes experiències que hi ha en l'àmbit metropolità són: els horts autogestionats de Can Pinyol a Sant Boi o els horts de dinamització agroecològica de Ripollet.

hagi ni solapaments ni buits). I/o crear “l’agent fluvial” que es pugui compartir entre administracions i exerceixi totes les funcions relacionades amb la vigilància del riu.

Imaginaris culturals entorn a la recuperació del riu

La recuperació social del riu i la seva reintroducció en l’imaginari dels habitants metropolitans constitueix un tema i un objectiu estratègic en un bon nombre d’àrees metropolitanes del món (Torra, Farrero i Ténez, 2008, 10). El problema que s’ha identificat ara, sobretot pel Besòs, és que el model de parc fluvial “urbà” ha pres un lloc massa predominant en l’imaginari col·lectiu i és difícil proposar alternatives. Està passant a Montcada que la gent voldria un parc urbà com el de Santa Coloma. Un fenomen similar es va identificar en el procés participatiu per la millora de la riera de Caldes (www.viulariera.org). Certament, no tota la ciutadania es mostra partidària d’aquest model més urbanitzat i dedicat al lleure, també hi ha gent que valora un riu natural (com, per exemple, la gent gran) i exemples com el del Ripoll, en el que el parc fluvial és un espai més naturalitzat.

Però, tot i així és una qüestió que preocupa, perquè no està clar que el model “parc” sigui el millor pel riu. De fet, es reivindica unànimement que “un riu és un riu” i s’alerta sobre el problema que suposaria que aquest model s’estenguí aigües amunt (del Parc Fluvial del Besòs). A més, es diu que un parc requereix molta inversió de recursos i energia per al seu manteniment (alertes hidrogràfiques, vigilància, servei de neteja, jardineria...). Més que no pas l’energia de mantenir l’ecosistema fluvial més natural. I que aquests costos s’han de tenir en compte.

Però, hi ha altres imaginaris culturals que també condicionen la recuperació fluvial. Es parla de la mentalitat que predomina en la nostra societat que “allò públic no és de ningú” (i, per tant, “ningú se’n cuida”) i de les actituds més pròpies d’altres èpoques que encara s’observen, com la de tractar “el riu com una claveguera”.

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

- Ruralitzar les ciutats més enllà del gaudi lúdic
- Explorar els serveis que el riu pot aportar a la dimensió transcendent i interior de les persones
- Promoure la sensibilització comunitària de l’ecosistema i l’empatia amb la natura

Educació ambiental/sensibilització

Es comparteix la premissa que “tothom té dret a gaudir del riu”, tot i que s’entén que “l’ús que en fem ve molt derivat de l’educació que tenim”. Per això, es creu necessari fer campanyes de conscienciació ambiental sobre com fer un ús respectuós de l’espai fluvial.

Unes campanyes que serien complementàries a les activitats més científiques i pedagògiques que ja es fan (per exemple, a Santa Coloma-Sant Adrià) sobre ocells, vegetació de ribera, etc. Unes campanyes, però, de les quals cal valorar la seva eficàcia (ja que es comenta que hi ha estudis de psicologia social que posen en dubte el seu impacte o que aquest perduri en el temps). Així, es proposa que aquestes campanyes o accions ambientals no quedin com a esdeveniments puntuals sinó que tinguin un seguiment i reflexió.

Majorment, es creu que l'ésser humà necessita d'una certa educació perquè no esdevingui un problema per al riu, tot i que també es reconeix que la influència antròpica no sempre és negativa. De fet, es visibilitza la labor dels voluntaris i entitats que actualment treballen per la recuperació del riu i, quan s'imaginem futuribles, no es descarta la possibilitat que sorgeixin "espontàniament" associacions que facin el contrapès als usos més extrems (com, per exemple, un "slow bici").

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

- Recuperar i divulgar la memòria històrica del riu ("quan la gent la coneix canvia d'opinió respecte a la naturalització").
- Promoure iniciatives/activitats/vivències que creïn identitat de territori i pertinença, és a dir, que vinculin a la gent al riu i que ho facin des del cos, des d'un mateix ("la gent ho valora quan té experiències en el riu").
- Fer campanyes d'educació perquè les escoles vagin al riu (oportunitat i servei) i promoure que en els instituts es faci voluntariat ambiental (servei comunitari obligatori).
- Positivitzar els missatges que es donen entorn l'ús de l'espai (enlloc d'enumerar tot allò que no es pot fer).
- Procurar que hi hagi presència física de "vigilants" com una manera de mostrar que es té cura de l'espai i d'informadors perquè facin una tasca educadora.
- Crear un Observatori ciutadà a través del qual poder recollir dades sobre l'estat del riu i dels usos que se'n fan.
- Impulsar empreses socials per implicar a la gent en el riu com, per exemple, vivers de bosc de ribera, pastures controlades com a manteniment, treure i valoritzar l'arundo donax (canya), etc.

4.3. MANTENIMENT DE L'ECOSISTEMA FLUVIAL

"El riu ara és diferent i, per tant, les espècies que hi podem posar també són diferents"
"Els rius mai estaran quiets"

Quan es parla d'intervenir en l'ecosistema fluvial, s'associa a la necessitat de recuperar espais degradats, però, també, de prevenir la degradació en rius que tenen uns valors naturals interessants. S'adverteix que els rius metropolitans actuals ja no són els rius de dècades passades (s'han transformat des de 1950-1990-2015); ha canviat el traçat del seu curs, la seva secció i calat, la pluviometria que rep i l'aquífer al qual està connectat... és a dir, la seva morfologia i dinàmica hídrica. Uns canvis que, segurament, seguiran produint-se per efecte del canvi climàtic. També, ha canviat el seu estat físico-químic i biològic (hi ha més peixos, ocells, millor qualitat de l'aigua...), però, també episodis de contaminació puntual (abocaments, descàrregues de sistemes de clavegueram unitari en episodis de pluja forta, falles en les EDARs...) i presència important de fauna i vegetació al·lòctona.

Es diu que la vegetació s'haurà d'anar aclimatant al que vagi passant i que l'evolució d'aquest ecosistema dependrà dels equilibris entre espècies de flora i fauna, de la presència imprevista de plagues/malalties i de la regularitat i la quantitat de la pluviometria (que, segons les darreres projeccions climàtiques, tindrà un augment estacional a l'àmbit metropolità de Barcelona).

En aquest sentit, s'adverteix que no podem pensar el manteniment ni la recuperació de l'ecosistema fluvial com hem fet fins ara. I que hem de tenir en compte la realitat de la que partim: un riu que ha millorat ecològicament en molts trams, però, que també té una pressió antròpica important, unes determinades espècies invasores com l'*Arundo donax* ("canya americana") i l'ailant que condicionen l'estructura ecològica i una dinàmica hidrogeològica canviant.

Naturalització

S'entén que l'espai fluvial actual no és un sistema natural autosostingut ni amb capacitat per regenerar-se sol. Pel contrari, necessita d'una aportació constant d'energia externa pel seu manteniment. Tot i així, es considera prioritària la naturalització del riu, tant pel seu propi sentit de ser com pels serveis ecosistèmics que ofereix.

El repte està en saber com replicar allò que naturalment hi hauria d'haver per propiciar la seva recuperació. En aquest sentit, es parlen de les dificultats tècniques de plantar un bosc de ribera ("la pluviometria no ens permet posar arbres que posàvem en temps anteriors perquè hem d'estar regant constantment", a més, "la reproducció de les plantacions és molt baixa"). També, es parla de la necessitat d'un canvi de paradigma en la nostra manera d'intervenir en aquesta recuperació: "millor crear les condicions perquè les espècies puguin sobreviure més que invertir en plantacions que no sempre són viables".

Pel que fa a les espècies al·lòctones es posen nombrosos exemples; des d'espècies invasores com la canya, el tupinambo, l'ailant, la cotorra, la carpa, el cranc americà..., fins a mascotes que s'abandonen al riu com serps, tortugues, fures, caimans, etc.

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

- Revisar la regulació actual per a que no es puguin comprar animals exòtics i fer campanyes de recollida i retirada d'exemplars (centre de recuperació de fauna).
- Fer un disseny de l'ecosistema natural que eviti la fragmentació de l'hàbitat, és a dir, que no quedin reductes naturals en un continu de verd urbà.
- Augmentar la connectivitat ecològica del riu amb els espais naturals colindants. També aprofitant els espais verds que han quedat aïllats (com per exemple, els que tenen assignats alguns polígons industrials) i donar-los una orientació més ecològica.

Quantitat i qualitat de l'aigua

En general, s'afirma que la qualitat de l'aigua ha millorat molt en els darrers anys (tant pel que fa al seu pH com per la menor presència de contaminants). Tot i així, es segueix pensant que encara hi ha marge de millora (sobretot, en nivell de nitrats i fosfats).

Pel que fa a la quantitat d'aigua, la realitat del Besòs és diferent a la del riu Ripoll. Mentre el primer sempre té aigua circulant en el seu curs (provinent de les EDAR), el Ripoll es manté sec durant l'estiu i/o en períodes de sequera, excepte quan les depuradores (de Sabadell, Montcada...) hi aboquen aigua. L'aigua freàtica es diu que s'alimenta bàsicament del riu Congost i del Mogent.

La mirada de conca no ha estat massa present, tot i que es reconeix que és necessari tenir una visió de conjunt de tota la conca hidrogràfica i de la xarxa de drenatge.

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

- Millorar el funcionament de les estacions depuradores d'aigües residuals (invertint en les instal·lacions, millorant la supervisió, incorporant el tractament terciari...) i fer-ho des d'una perspectiva de conjunt.
- Resoldre episodis de descàrregues contaminants al riu en temps de pluges (implementant models separatius -sobretot, en les noves urbanitzacions-, augmentant la capacitat d'infiltració del paviment, utilitzant filtres i assegurant-ne el seu manteniment...) i valorar la viabilitat econòmica d'aquestes actuacions.
- Incidir en l'ús responsable de l'aigua domèstica (per disminuir l'ús de detergents, evitar que es llancin tovalloletes al WC...). Canvi cultural.

Dinàmica fluvial/avingudes

Les inundacions són un fenomen molt present en la gestió de l'espai fluvial, tant per l'impacte humà que poden provocar (danys materials i personals) com perquè és una variable a tenir en compte en el disseny de l'ecosistema fluvial. Un fenomen que, a més, està molt vinculat al canvi climàtic i, per tant, subjecte a un cert grau d'imprevisió i incertesa (s'estan revisant els estudis d'inundabilitat que hi ha vigents).

Concretament pel riu Besòs, s'explica que l'amplada de la llera és molt més gran en el tram final que més amunt (per exemple, a Sant Adrià que no pas a Montcada) i això fa que tingui més capacitat per transportar aigua i més espai per créixer. Des de l'any 1962 no ha desbordat, tot i que ha arribat de mur a mur en aquesta última crescuda (aiguats d'octubre de 2018) i podria arribar a fer-ho per al període de retorn de 500 anys.

De totes maneres, es considera una conca amb uns temps curts d'acumulació de cabals i, per tant, amb un risc elevat per a l'ús ciutadà de l'espai. Això fa que hi hagi sistemes d'alerta i seguretat en el Parc Fluvial o hores en el que està tancat i que hi hagi vigilants en bicicleta en la part final del riu Besòs (a Santa Coloma i Sant Adrià). La recuperació ambiental i social del riu accepta la dinàmica fluvial, de fet una de les funcions del parc fluvial és que no desbordi el riu, però, en relació a les avingudes encara es creu que hi ha assignatures pendents.

A nivell de planificació d'infraestructures de drenatge, es diu que els col·lectors es fan per un període de retorn de 10 anys, però que, potser s'haurien de fer nous col·lectors ja que quan plou molt baixa més aigua i més ràpida. També, es considera que cal incidir més enllà de l'espai verd del riu (quina funció té l'espai que queda als marges?) i, sobretot, en la cultura i planificació urbanístiques, ja que afecten directament als cursos fluvials (impermeabilització/drenatge, calat/estabilització dels talussos, construcció en zones inundables...).

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

- Recuperar, en la mesura que es pugui, les planes al·luvials/les zones inundables o, com a mínim, conservar les que queden sense urbanitzar.
- Implementar mesures que disminueixin la velocitat del riu, que “entretinguin l'aigua” (per exemple, amb més vegetació, rebaixant el pendent, evitant cursos massa canalitzats...).
- Tenir una estratègia conjunta de reducció de la canya al·lòctona (per exemple, substituir-la per la canya autòctona, amb “endoteràpia”, plantant vegetació de ribera que li tregui el sol i li faci competència, recol·lectant els brots, tallant-la pels horts...).

Integració riu-ciutat

Es considera necessari millorar i repensar la relació riu-ciutat. Si en els darrers anys s'ha aconseguit no donar l'esquena al riu i tenir rius més “nets” i socials, ara es vol “provocar l'entrada del verd i el blau a la ciutat”, és a dir, que els espais fluvials entrin a la ciutat, “incorporar el món del riu al poble”, suavitzar el contrast entre ciutat i natura.

Dissenyar la ciutat també des de les necessitats ecològiques i hídriques de la conca ajudaria a resoldre alguns dels problemes que hem anat apuntant (fragmentació de l'hàbitat, avingudes, contaminació puntual per aigües pluvials, necessitat social de verd i natura...). Però, també és una manera d'assegurar la resiliència del sistema davant del canvi climàtic.

La idea és poder desenvolupar un urbanisme estratègic a l'entorn del riu i en relació al sistema fluvial que aprofiti el que hi ha, però, li doni aquesta altra orientació. Una manera de fer-ho és veient la ciutat com un sistema d'infraestructures verdes i blaves. Algunes idees entorn a aquest nou imaginari són:

- El carrers poden ser un passeig, però, també un riu, les jardineres poden ser zones de captació d'aigües pluvials i/o sistemes innovadors de purificació, els “no llocs” es poden dissenyar com a espais de transició. Algunes imatges que s'evoquen en relació a això es troben en l'annex 8 (tot i que facin referència a realitats molt diferents a les nostres).
- Es pot augmentar la permeabilitat del terra i disminuir així l'aigua de pluja que passa per la xarxa unitària o es poden estudiar les entrades d'aigua que tenim per trobar maneres d'entretenir-les i donar-los diferents usos abans d'arribar al riu (com, per exemple, s'està estudiant a Santa Coloma en relació a l'aigua de la xarxa de metros).
- També, es pot aprofitar el verd dels polígons industrials, deixant que les plantes tornin a créixer i donant-los una funció més ecològica.

4.4. GOVERNABILITAT EN LA GESTIÓ DE L'ESPAI FLUVIAL

Es reconeix que el curs fluvial és un espai de gestió supramunicipal i que, per tant, un dels reptes és la coordinació entre les diverses administracions implicades, entre les quals es citen l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA), el Consorci del Besòs i els Ajuntaments⁵. En aquest sentit, es parla de la necessitat de coordinar les accions que es fan sobre aquests espais, i, d'afegir a la societat amb accions com el voluntariat. També perquè no quedin fragmentades administrativament o es donin situacions en les que un marge del riu pertanyi a un municipi i l'altra marge a un altre consistori.

Un altre problema que es detecta és que no acaba de quedar clar com estan repartides les competències ni quins mecanismes de coordinació existeixen, tampoc a nivell de conca hidrogràfica (quin paper té el Consorci per la Defensa del riu Besòs-Tordera?). Es comenta, per exemple, que si bé, el Pla Hidrològic Nacional especifica que serà l'ajuntament, sense perjudici de l'entitat hidràulica (ACA), el que gestioni els trams urbans, no sempre es fa la mateixa interpretació sobre què correspon a tram urbà o no urbà. I, en tot cas, no acaba de deixar clar qui ha de pagar les intervencions de neteja de la llera. Ni quina administració és la que s'ha de fer càrrec de limitar l'accés per a que no s'aboquin runes. O altres qüestions similars.

La governabilitat, tant la que es fixa en l'actuació governamental com la que explora el paper de la ciutadania i de la societat civil organitzada, és un aspecte que es considera important i necessari a l'hora, sobretot, de portar a terme mesures concretes. Tot i que hi ha lectures diferents sobre quina és la governabilitat més adequada.

Hi ha una visió, més generalitzada en el grup, que dóna per suposat que si no hi ha control públic, cada vegada hi haurà més degradació i els serveis ecosistèmics seran els grans perdedors. Una visió que, a més, creu que si hi ha alguna mena d'autoorganització social, aquesta no serà prou democràtica perquè estarà monopolitzada per determinats actors. El que li dóna a l'Administració el rol únic de vetllar pel bé comú.

De totes maneres, també es diu que la regulació total no és factible (és "posar portes al camp") i que una cosa és la normativa i l'altra és que aquesta sigui efectiva. De fet, s'evidencia que tenim una administració preponderant -l'ACA- que, si bé, fiscalitza i autoritza, no proposa ni té prou capacitat d'intervenció. D'altra banda, es comenta que, potser, no cal actuar sempre, que és fonamental que la gent estigui conscienciada i que una gestió molt evident de l'administració (tallant l'herba, posant papereres...) comporta que la gent es desvinculi de l'espai i, per tant, en tingui menys cura.

La societat civil

En general es considera que la societat civil està preparada per prendre decisions i gestionar espais fluvials (com ja ho fa als centres cívics) i, per tant, que és el moment d'assumir responsabilitats i contribuir a la co-gestió del riu. Una co-gestió que es relaciona més amb els conceptes de voluntariat ambiental i amb processos de participació ciutadana que amb una recuperació comunitària del riu. En aquest sentit, la societat civil pot fer tasques de recuperació

⁵ Malgrat els organismes que més actuacions fan en aquesta conca són l'AMB i la Diputació de Barcelona.

ambiental com tallar canya o de divulgació del riu entre la ciutadania, però, també pot ajudar a articular informació necessària per la presa de decisions i ser el portaveu dels temes sensibles que s'identifiquen en el riu o de demandes ciutadanes.

Ara bé, també s'alerta de varies qüestions que estan relacionades amb aquest empoderament. D'una banda, s'alerta del perill de fer un mal ús del voluntariat, és a dir, que sigui "sobreaprofitat" per part de les administracions competents i que la falta de professionalització en la realització de certes tasques pugui generar problemes posteriors. De l'altra banda, s'alerta que el fet de rebre recursos i de repartir responsabilitats també va lligat a la necessitat de rendir comptes per part de la ciutadania i que aquesta tingui una certa capacitat d'autoregulació.

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

— Cal dotar de recursos la cogestió; fer un traspàs de fons des de les administracions públiques cap a la societat civil (encara que sigui una quantitat petita) i oferir formació, assessorament, recursos logístics, etc. perquè la ciutadania pugui contribuir a la gestió del riu i realitzar adequadament les accions de voluntariat ambiental.

— Canalitzar les demandes, inquietuds i coneixement de la ciutadania a través dels canals de participació formal que ja tenen les administracions públiques (per exemple, les taules de participació que tenen els ajuntaments, les iniciatives de ciència ciutadana que existeixen, les bústies per rebre queixes i suggeriments que té l'ACA, etc.). Tot i que a vegades es perceben com a insuficients.

— Aprofitar els programes de custòdia del territori que hi ha disponibles com a eina de gestió de l'espai fluvial per part de la societat civil organitzada.

Els ajuntaments (administració local)

En general es considera que les ajuntaments són l'administració més propera a la ciutadania i que, per tant, haurien de tenir un paper com a intermediaris entre la societat civil i les administracions supramunicipals (fent arribar les demandes de la gent a instàncies superiors, recollint les seves aportacions i fent-les arribar als organismes competents...). Hi ha canals de comunicació per poder-ho fer, però, també reptes que cal anar millorant.

D'altra banda, es creu que els ajuntaments haurien de prendre les decisions que són de la seva competència de forma participativa i amb el màxim consens possible / raonable. Que duguin a terme aquelles tasques que són d'obligat compliment i aquelles que després d'una profunda reflexió (en la qual pot haver hagut un procés participatiu) s'arriba a la conclusió que és d'interès general. Per poder-ho fer tenen: els canals formals de participació, els mitjans audiovisuals, xarxes, portal de transparència, premsa, el Ple, jornades de sensibilització i oportunitat de participar en tasques i/o projectes. Igualment, es reconeix el repte de comunicar socialment certes limitacions que hi puguin haver sobre l'espai fluvial.

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

- Assegurar que els ajuntaments puguin realitzar les tasques que són de la seva competència amb suficients recursos humans i materials, i que rebin de les altres administracions la màxima complicitat i suport (per exemple, assessorament de part de l'ACA).
- Promoure la realització de reunions conjuntes entre ciutadania i administració supramunicipal per a tractar problemes i qüestions específiques de l'espai fluvial.
- Incentivar la col·laboració entre la societat civil i els tècnics dels ajuntaments per realitzar propostes de planificació que es puguin traspassar a instàncies superiors.
- Si s'escau, proporcionar instruments de mediació de conflictes.

Administració supramunicipal

Es parla de l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) com l'administració sectorial que té les competències principals per llei, i la que s'encarrega de fiscalitzar i autoritzar actuacions sobre l'espai fluvial. Però, alhora, es considera que és una administració que té les seves limitacions i que, per tant, necessita de la participació activa d'altres institucions (com ja es fa en la majoria d'actuacions). En aquesta línia, es parla que la funció de monitoratge de la qualitat de les aigües es podria delegar o compartir amb centres de recerca especialitzats. Quant a medi natural (hàbitats, fauna, capacitat de càrrega...) es proposa implicar encara més a la Diputació de Barcelona, a través de les intervencions que fan en el sistema de camins, o al Departament de Territori i Sostenibilitat de la Generalitat. També, es creu que caldria donar més pes a l'AMB, per exemple, en la funció propositiva, ja que té una visió més global i no tant sectorial i la competència urbana (qualificació de certs usos).

Pel que fa al Consorci del Besòs, és una figura especial que no totes les conques tenen i que val la pena aprofitar. En aquest sentit, es creu que no cal duplicar estructures, sinó respectar les que hi ha i que hi hagi algun ens que coordini tota aquesta feina (sumi coordinadament esforços). Una proposta és que ho faci el Consorci, però, també es diu que ho pot fer l'AMB. De totes maneres, és quelcom que no està clar del tot; ja que també surten propostes com les de crear un consell de totes les administracions per coordinar les actuacions o la de crear l'Institut Català de la Gestió d'Espais Fluvials. Sigui com vulgui, des de l'espai fluvial del Ripoll es demana formar part d'aquesta coordinació i que no passi com amb el Consorci del Besòs (en el que no estan inclosos).

Es reconeix que, en general, les administracions supramunicipals no són 100% permeables i que com més gent forma part d'aquestes estructures, menys permeabilitat. En aquest sentit, es diu que és millor anar de baix cap a dalt amb els canals adequats i, per això, cal que les administracions supramunicipals reconeguin el paper dels ajuntaments en relació al contacte directe amb la ciutadania.

La coordinació entre administracions continua sent un repte que cal anar solucionant. Es creu que és important coordinar competències, però, també pressupostos. Per exemple, aclarir qui posa diners i com es reparteixen o decidir sumar les partides pressupostàries de cada administració per fer una intervenció conjunta.

En relació a aquesta qüestió es proposen les següents mesures:

- Assegurar que l'entitat supramunicipal que s'encarrega estigui integrada per les administracions de nivell més baix (com passa a l'AMB i no a l'ACA). També a nivell tècnic s'ha d'augmentar la coordinació.
- Realitzar convenis de col·laboració entre administracions per a prendre decisions sobre qüestions específiques o per a dur a terme determinades actuacions/objectius.
- Cal fer un manteniment i seguiment de l'impacte de les inversions (monitoreig) per evitar efectes no desitjats.

4.5. NOVES PREGUNTES PER ABORDAR LA QÜESTIÓ

Tota la informació que hem plasmat fins aquí és fruit de la feina que hem realitzat durant les sessions de treball. Un coneixement que hem construït conjuntament i que ens ha portat a tenir:

1. un primer diagnòstic compartit de l'espai fluvial Besòs-Ripoll i
2. algunes propostes d'intervenció per millorar la situació.

Però, elaborar aquest coneixement també ens ha fet recórrer un camí que ha transformat l'escenari de treball inicial. Ara sabem què és rellevant preguntar-nos i quins són els aspectes clau que hauríem de tractar en relació als espais fluvials metropolitans. Un dels objectius fonamentals que teníem a l'engegar aquesta Taula.

Les **preguntes clau** que hem identificat (i que han estat parcialment contestades) són:

— *Com i a on crear espais lliures, oberts, fora del bullici de la ciutat, que serveixin de refugi, d'espai exterior per estar-hi? Com ha de ser el planejament urbanístic per fer un esponjament de ciutat? Per incorporar més verd públic? Com són els teixits urbans "mosaic" i com els hauríem d'anar incorporant a la pràctica urbanística? És quelcom que només ens correspon pensar-ho a nosaltres o és un debat de ciutat?*

— *Com aconseguir un riu per gaudir socialment sense que es converteixi en un parc "urbà"? Quins altres models de rius "socials" tenim? Com podríem construir un nou imaginari no tan limitat?*

— *Quin ecosistema fluvial volem recuperar i com? Té sentit reintroduir la tortuga de rierol? Cal tenir tantes espècies? És positiu treure totes les espècies al·lòctones? Quants recursos i energia externa estem disposats a destinar pel seu manteniment? Com propiciem la seva recuperació autònoma, aïllant-la de la presència humana tipus reserves?*

— *Com seria una governança adequada per la gestió d'aquests espais? Quines altres formes d'intervenció hi ha més enllà de la lògica de la regulació exercida per les administracions públiques? Quin paper té la implicació social i la necessitat de promoure l'apropiació de l'espai/sentiment de pertinença en la recuperació fluvial? Hi ha molta distància entre administracions públiques i ciutadania? Com s'haurien de coordinar totes aquestes accions i qui les hauria de dur a terme?*

5 AVALUACIÓ I OPCIONS DE CONTINUACIÓ

El context social i polític del procés

- De manera gairebé unànime, els participants creuen que la Taula clarament aborda una problemàtica rellevant i d'interès pel territori i, inclou aquelles qüestions més significatives de la temàtica. També, es creu que el procés ha servit per identificar allò que seria interessant treballar.
- El context institucional en el que s'ubica la Taula es considera oportú, tot i que es creu que cal reforçar la implicació d'alguns dels actors amb competències en la qüestió. Sobretot, es troba a faltar la presència de representants de l'Agència Catalana de l'Aigua, del Departament de Territori i Sostenibilitat i del Consorci Besòs-Tordera.
- Es creu que hi ha hagut prou empoderament dels agents interessats i s'han posat suficients recursos per aconseguir-ho.
- Es reconeix que el procés dut a terme no és un procés dissenyat ni pensat per prendre decisions vinculants. Però, es creu que el coneixement generat pot servir per orientar l'actuació administrativa i governamental.
- D'altra banda, es creu que el procés és una manera d'entrenar les capacitats necessàries pel propi exercici democràtic i una manera d'abordar conflictes.
- La metodologia emprada en la Taula es considera que serveix per “tasques col·lectives”, “en moments previs a la realització d'un projecte, pla o qualsevol altre mecanisme de planificació”, “per a decisions pressupostàries”, “en contextos de múltiples usos i ocupants amb visions diferents” i en els que “els potencials beneficis d'una concreta gestió afectin a un col·lectiu ampli”.

Enfocament metodològic

- La majoria dels participants considera fonamental que es preparin les sessions de treball i que hi hagi algú que en faci l'acompanyament. També, els hi ha semblat interessant que s'hagi adoptat un plantejament interdisciplinari i holístic.
- Igualment, la majoria creu que és clau que hagi estat un procés co-creatiu, és a dir, que s'hagi anat definint en funció de l'evolució del propi procés. I consideren que reunir-nos les mateixes persones durant diferents sessions permet aprofundir més en la temàtica.
- Alguns ressalten com a elements més característics i atractius de l'experiència que hi hagi “una recollida d'informació per part de qui habita el territori, junt amb qui ho gestiona”, “l'intercanvi d'idees / visions de diferents perfils i des de tècnics de l'administració fins a voluntaris activistes, passant per professionals del sector privat de diferents àmbits”.

Les sessions

- Entre els assistents es considera, en general, que tant el nombre de sessions com la durada d'aquestes és adequat. I que s'han destinat recursos humans i tècnics suficients com per impulsar el procés.
- Tot i així, pel que fa a l'horari hi ha diversitat d'opinions; hi ha tanta gent que li ha anat bé l'horari proposat com persones a les que no.
- La gran majoria de participants considera que l'agenda de cada sessió era entenedora, l'estona de descans suficient i la tasca de dinamització oportuna i encertada.
- El temps destinat a cada activitat i la distribució dels espais de treball es consideren prou adequats. I dues persones creuen que hagués estat bé fer alguna sessió in situ (directament en l'espai fluvial en el que es vol incidir).
- L'opinió més generalitzada entorn a les activitats de treball és que, efectivament, ajudaven a canalitzar i sistematitzar el debat i que facilitaven les aportacions de tots. D'altra banda, són activitats que es consideren prou apropiades pels objectius de cada moment, prou clares i diverses.
- Els participants, en general, s'han sentit més còmodes fent exercicis que despertaven controvèrsia, amb les dinàmiques que eren com un joc, en els debats en plenari i treballant a partir d'imatges o elements visuals.

El grup de treball

- En general, es considera adequat el nombre de persones que formen part del grup; quant a nombre total (19) i quant a l'assistència per sessió (12).
- Es creu que la pluralitat en la composició del grup és suficient, tot i que s'han trobat a faltar perfils. Per exemple, es diu “hi trobo a faltar la participació de col·lectius ciutadans o usuaris de l'espai del riu”, també, “els usuaris esportius o amb menys sensibilitat pel territori” i “actors decisoris, cap alcalde, pocs regidors, ningú de l'ACA i altres sectors: que n'opinen arquitectes, inversors, etc.?”. A nivell territorial, s'evidencia que manquen municipis de l'entorn del riu Ripoll.
- Quant al tarannà del grup s'han fet comentaris positius com; “gent molt maca i motivada” i “bona participació dels participants”.
- A més, cada membre del grup és conscient del que ha aportat a la resta i al treball col·lectiu: “visió política”, “visió dels espais fluvials com a sistemes complexes”, “visió des de l'experiència de processos eixits”, “visió enginyeril”, “coneixement científic”, “visió dels rius on participen els voluntaris”, “separació entre desig i realitat, la visió de la gestió real”, “experiències, coneixements i opinions”, “visió de la gent de peu”, etc.

Resultats

- La majoria de persones està convençuda que el procés ha servit per reunir, escoltar i conèixer altres veus i perquè puguem aprendre uns dels altres.
- En certa manera, tot i que menys entusiastament, es creu que ha servit força per millorar la comprensió de la problemàtica fluvial, per parlar de qüestions que normalment no es parlen, per arribar a acords de com abordar la qüestió i per crear xarxa (amb alguna objecció).
- Ara bé, no es creu que hagi servit per generar projectes col·lectius d'intervenció. I algú diu “entenc que el procés ha donat obertura de mires i idees però no s'han concretat projectes”.

— Quant a l'aprenentatge assolit, en general, es pot dir que el procés ha estat útil pels participants. Alguns dels comentaris al respecte són: “he après bastant; m'he adonat que no és fàcil gestionar l'espai fluvial” i que “hi ha molta feina per fer”. “M'ha ajudat a entendre millor (amb més detalls i coneixements) la complexitat dels espais fluvials metropolitans”, “a veure que cal implicar a més gent en el desenvolupament dels processos”, “a dissenyar millor”. “Ara tinc una visió més àmplia de la multitud de problemàtiques que afecten el Besòs - Ripoll” i “la meua visió de les problemàtiques ha evolucionat i ho veig una mica diferent”. “A mi m'ha ajudat a conèixer altres opinions, contextos i coneixements de la matèria” i “jo he vist que les realitats i problemàtiques locals són diferents i no sempre es pot extrapolar”.

— Es creu que els resultats obtinguts són producte de la participació i que no es podien haver generat d'una altra manera.

— El document que recull aquests resultats es considera que reproduïx fidedignament els debats que hi ha hagut i que tothom ha anat seguint la seva elaboració.

— D'altra banda, estan prou convençuts que els consensos, dissenys i debats pendents han estat majorment recollits.

— I són resultats que es creu que es poden fer servir per altres contextos o realitats i que potencialment podrien influir en decisions o actuacions futures.

Valoració general

— La valoració general del procés per part dels participants ha estat positiva. Molts afirmen que s'han sentit escoltats, acollits, cuidats i integrats i que l'ambient ha estat molt agradable. Altres comentaris al respecte han estat: “és enriquidor”, “és dels millors processos participatius en que he participat; facilita l'apoderament de tots els assistents”, “l'experiència ha estat molt amena i participativa”, “m'he sentit excel·lentment atès”, “per mi, totes les expectatives han estat acomplertes”, “la sensació personal de les sessions és millor ara que en les expectatives inicials”, “cap frustració; m'ha agradat la participació de perfils diferents al meu”.

— Algú ha trobat a faltar “saber què significa la despesa de canvi de les actuacions proposades respecte a les actuacions actuals; posar números”.

Continuació

— La majoria de persones del grup tornaria a participar en una experiència similar.

— Es considera que perquè els resultats tinguin incidència s'han de difondre, donar-los continuïtat i buscar sinèrgies amb altres iniciatives que ja hi hagi en la zona. I algú comenta que es sentiria frustrat “si no s'eleva les conclusions d'aquesta trobada a les Administracions”.

— En relació al procés dut a terme, es demana feedback del que passarà amb els resultats. En primer lloc, “es demana accés a tota la informació que s'ha generat per poder-la compartir amb altres entitats / administracions/ ciutadans”. Però, també es diu que “no és suficient amb penjar la informació a la web: s'ha de fer un seguiment i utilitzar eines que no siguin tan unidireccionals”. D'altra banda, s'alerta que “quan es presentin els resultats s'ha de tenir clar que és el que es materialitzarà; sinó és posar el carmel i que després no es faci”. I també que quedi definit el paper de l'AMB en tot plegat.

— S'explora la possibilitat de constituir-se com a grup motor o que hi hagi aquesta figura per a poder anar alimentant projectes concrets. Es creu adequat, però, es considera que encara és massa prematur presentar-lo com a tal. De totes maneres, en el que cas que es constituís un grup així es creu que hauria de ser:

- un grup prou nombrós de persones, divers i heterogeni, que segueix una mateixa partitura, però, que també és adaptable i pot actuar amb espontaneïtat ("frescura").
- Un grup que el mou el desig de trobar objectius comuns i realitzables i que creu en valors com la il·lusió, l'esforç, la cura del grup, el treball, la col·laboració...
- que, a més, té una visió de futur a curt, mitjà i llarg termini (sostenibilitat i resiliència)
- i respecte i inclusió d'experiències i coneixements.
- Un grup que s'encarregaria de coordinar i d'impulsar i fer propostes, alhora que de crear xarxa i fer difusió de tot el que es vagi fent.

— Una altra opció de continuació que s'explora, tot i que molt tangencialment, és la possibilitat d'impulsar projectes concrets. Es fa una pluja d'idees de projectes, però, no dona temps de treballar-los ni compartir-los i, per tant, tampoc de valorar seriosament aquesta opció. Algunes de les idees que sorgeixen (i que es podrien rescatar per a fases posteriors) són:

- "Potenciació i accessibilitat de la ciutat al riu, sota conceptes sostenibles"
Inclou cartografiar l'accessibilitat i els elements barrera
Estudiar les possibilitats d'apertura i de racionalització d'infraestructures
Identificar els usos vinculats a aquests espais
- "Pla integral de recuperació del riu Ripoll com a espai de vida"
Inclou la millora ecològica i d'espai d'ús social-cívic
Recuperar les vores del riu amb vegetació (minimitzar murs i des-urbanitzar espais edificats).
Subprojecte: Organitzar un sistema de vigilància del riu supramunicipal.
Subprojecte: Connectar territorialment espais fluvials amb espais no urbanitzats
Subprojecte: Ordenar la xarxa de camins buscant continuïtats i connexions
Subprojecte: Establir punts de creixement del riu i de les infraestructures
- "Inventari participatiu dels usos i conflictes fluvials"
Identificar conflictes a través d'una Plataforma ciutadana d'"observador" del riu, localitzar-los i fer un seguiment.
- "Recuperació del Pla del Besòs"
Restaurar un espai de gran valor alhora que s'elimina la zona marginal
Inclou accions com l'eliminació barranquisme, creació horta social tutelada, transició fins bosc de ribera, adequació llacuna naturalitzada, connexió física per vianants des de la font del Tort, millora connectivitat ecològica...
- "Viure i convidaure amb el risc d'inundacions"
Programa d'educació ambiental sobre consecució ecosistema fluvial
Recull memòria històrica
Participació ciutadana per millorar la percepció risc

— Com a possibilitats de continuació es parla de:

- Elaborar una Guia de bones pràctiques de gestió dels espais fluvials

- Publicar els resultats en uns fascicles de l'AMB no com opinió sinó com a base per a estudis posteriors.
- Utilitzar els resultats per promoure la discussió a nivell local
- Obrir la taula a altres entitats i administracions (que pogués participar qui no ha pogut fer-ho fins ara).
- Compromís per part de l'AMB que els resultats de la taula s'integrin en les línies estratègiques proper PAM.
- Portar-ho a "ESNATURA: Estratègia del patrimoni natural i la biodiversitat de Catalunya"(http://mediambient.gencat.cat/ca/05_ambits_dactuacio/patrimoni_natural/es_trategia-catalana-del-patrimoni-natural-i-la-biodiversitat/) i veure com encaixa.
- "Traslladar aquesta metodologia al territori in situ junt amb els agents del territori més administracions més properes a la ciutadania. Com per exemple districtes de la ciutat de BCN. Des d'una visió de coparticipació i codecisió en les actuacions".

— Algunes persones expressen explícitament que ja han "parlat sobre els resultats", han "traspasat informació a la resta de la junta directiva i de l'equip tècnic de l'associació" i han "compartit l'experiència amb els companys de l'ajuntament". I alguna altra, malgrat no haver-ho fet, comenta que "és probable que faci difusió futura dels debats i resultats".

6 ANNEXES

ANNEX 1

SESSIÓ 1: Què és això que en diem "Eix fluvial Besòs-Ripoll"?	Objectius generals: — Reunir visions i coneixements diversos sobre el sistema socioecològic fluvial — Visibilitzar quin és el panorama general que tenim de la qüestió — Coneixe'ns uns als altres i començar a establir vincles de confiança i de comunicació.
23 d'octubre de 2018 15:39-18:30h Seu AMB 10 assistents	Breu descripció: En aquesta sessió els participants aniran endinsant-se progressivament en la complexitat del sistema fluvial. L'objectiu primordial és explorar el sistema de manera holística i integrada per millorar-ne la comprensió. També, detectar visions compartides, punts de controvèrsia i interrogants que caldria seguir indagant. Un treball que es fa a partir de l'experiència, les percepcions i el coneixement dels participants i que promou tant el compartir com l'anàlisi i la sistematització.
	Principals resultats: — Què coneixem i què no de l'espai fluvial Besòs-Ripoll — De quina manera ens hi relacionem i el veiem — Quins són alguns dels seus elements i interrelacions — Quins són els reptes principals que afronta i que més ens preocupen. — Una zonificació territorial de les problemàtiques
	Activitats realitzades: — <i>Aproximació personal:</i> en parelles cada persona explica en primera persona alguna anècdota, vivència o situació quotidiana amb el riu. L'altre l'escolta i pren nota. Al final, identifiquen quines similituds i diferències hi ha en la seva manera de veure i relacionar-se amb el riu. — <i>Escenaris fluvials:</i> l'equip dinamitzador proposa diferents escenaris que hi ha al Besòs-Ripoll [annex 5] i els participants han de seleccionar aquells que volen treballar. Després, es tracta de dibuixar, per cada escenari, un mapa conceptual que mostri els seus elements i interrelacions, i els debats que van sorgint. — <i>Zonificació de problemàtiques:</i> entre tots localitzem en un mapa de la zona on es troben els diferents escenaris.

ANNEX 2

SESSIÓ 2:

Hi ha quelcom que
vulguem millorar?
Per on comencem?

20 de novembre de
2018

15:39-18:30h

Seu AMB

13 assistents

Objectius generals:

- Mostrar els resultats de la sessió anterior i visibilitzar la predilecció per l'escenari d' "Ocupació i usos de l'espai fluvial"
- Aprofundir en la comprensió dels principals reptes identificats
- Començar a construir una visió pròpia de com hauria de ser la intervenció pública sobre aquests espais.
- Continuar millorant la coneixença mútua i estretant els vincles de confiança i comunicació.

Breu descripció:

A partir del que es recull en la primera sessió, l'equip dinamitzador elabora un mapa conceptual sobre el sistema social i ecològic que es vol treballar (Fig.1). Un esquema en el que hi ha implícits els principals reptes que, segons els participants, té l'espai fluvial Besòs-Ripoll. La sessió, doncs, està plantejada perquè puguem ampliar aquest diagnòstic inicial, per concretar algun dels seus aspectes i per començar a esbossar com es podrien abordar aquests reptes. Hi ha tres moments diferents per cada un d'aquests reptes que treballem en grups.

Principals resultats:

- Descripció/diagnòstic de les problemàtiques identificades.
- Propostes d'actuació per resoldre i millorar la situació (especialment, en relació a la compatibilitat d'usos i a la gestió de la dinàmica fluvial).
- Identificació de quins són els debats clau que cal tenir quan es vol intervenir en l'espai fluvial.

Activitats realitzades:

- *Ampliem el diagnòstic*: es tracta de completar el llistat d'usos i usuaris que vam identificar durant la sessió anterior.
- *Els 5 perquè*: per cada un dels usuaris/ocupacions, ens preguntem; "per què fan aquest ús de l'espai fluvial?" i per cada resposta que s'obté preguntem (fins a 5 vegades) ; "i per què necessiten fer això?"
- *Imaginem altres solucions*: ens preguntem si podem resoldre les necessitats últimes identificades, i que actualment satisfà el riu, de manera indirecta (incidint "fora" del riu, en altres àmbits).
- *Escenari futur*: es tracta de descriure quin escenari hi haurà d'aquí a 30 anys, però, en base a uns supòsits de partida que venen donats.
- *Posiciona't*: a partir d'una afirmació provocadora (que inclou els aspectes més incerts, controvertits o que encara no s'han debatut) els participants han de posicionar-se (molt a favor, a favor, en contra, molt en contra) i debatre-ho.

ANNEX 3

SESSIÓ 3:

Un nou punt de partida col·lectiu per continuar treballant

19 de desembre de 2018

15:39-18:30h

Seu AMB

13 assistents

Objectius generals:

- Assegurar-nos que tots els participants coneixen els resultats de les dues sessions anteriors.
- Consolidar el que hem generat col·lectivament.
- Explorar cap a on ens porten les "noves preguntes" que han sorgit.
- Continuar millorant la coneixença mútua i estretant els vincles de confiança i comunicació.

Breu descripció:

El coneixement que ha generat el grup en les dues primeres trobades, es recull i sintetitza en un document que s'envia als participants abans de la sessió. És un document de treball que seguirem ampliant, però, que ja ens clarifica on estem i quines preguntes val la pena respondre. Per tal de consolidar aquest marc de treball comú, dediquem la primera part de la sessió a rebre comentaris de millora i detectar possibles "debats ocults". També, a avançar en el desenvolupament pràctic d'algunes de les mesures proposades. Després de la pausa, obrim de nou el debat, seguint una de les línies d'indagació que el grup ha identificat.

Principals resultats:

- Document de resultats validat i consensuat pel grup
- Noves propostes d'intervenció i major concreció d'algunes que ja s'havien apuntat.
- Reflexió i comprensió més àmplia dels imaginaris culturals que hi ha entorn al riu

Activitats realitzades:

- *Compartim en plenari*: els participants han llegit el document de resultats abans de la sessió i han anotat possibles errors (terminològics, tècnics...) i/o afirmacions que creuen que no es corresponen amb les conclusions obtingudes. Unes observacions que s'exposen en plenari.
- *Priorització i desenvolupament de mesures*: per grups, triarem del document aquelles mesures que siguin més rellevants i tractarem d'avançar en la seva materialització.
- *Cartes tabú*: cada participant agafa una carta a l'atzar i fa una exposició curta del tema que li ha tocat sense utilitzar les paraules tabú que hi ha escrites. Cada carta conté un tema relacionat amb l'espai fluvial i aquelles paraules que no es poden anomenar.
- *Busquem inspiració*: es reparteixen unes làmines amb casos d'intervenció fluvial d'altres països i realitats que ens serviran d'inspiració i/o font de reflexió per a saber què volem pel Besòs-Ripoll.
- *"Vision board"*: a través de les activitats anteriors anem construint un collage d'imatges i paraules sobre el nostre imaginari fluvial desitjat.
- *Contextualització geogràfica*: amb l'ajuda d'un mapa de la zona ens preguntem quin seria el lloc més adequat per implementar l'imaginari construït i quines variacions geogràfiques tindria.

SESSIÓ 3: Un nou punt de partida col·lectiu per continuar treballant

Fotografies de la sessió

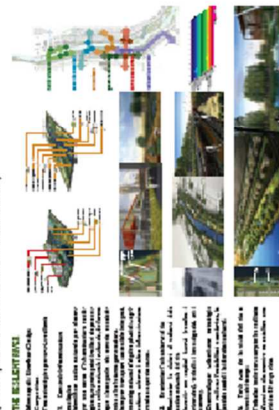

Exemples d'activitats realitzades

Activitat d'aproximació personal
(Fitxa "Com veiem el riu i ens hi relacionem")

[illegible]

Activitat "busquem inspiració"
(Exemple de làmina d'un dels casos)

Activitat "vision board"

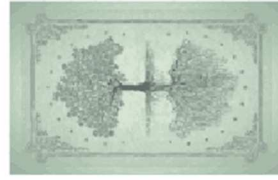

Exemples de
"cartes tabou"

Els rius en les societats del futur

Paraules tabú:

- Canvi climàtic
- Educació
- Serveis ecosistèmics
- Usos/usuaris/
hiperfrequentació

**La relació entre
la societat i la
natura**

Paraules tabú:

- Degradació/Impacte
- Educació
- Protecció
- Usos/usuaris/hiperfrequentació

SESSIÓ 4: Conclusions, avaluació i propostes de continuació	Objectius generals: — Debatre sobre governabilitat en la gestió dels espais fluvials i proposar mesures d'actuació. — Valorar diferents opcions de continuació del grup/espai i de la feina resultant. — Avaluar el procés que hem fet en aquest primer cicle de la Taula
22 de gener de 2019 15:39-18:30h Seu AMB 12 assistents	Breu descripció: Aquesta sessió es centra, bàsicament, en pensar com donar sortida als resultats obtinguts (al document, al grup); a saber com continuar. Quelcom que té molt a veure amb quina governabilitat volem per aquests espais, així que aprofitem l'avinentesa per seguir aprofundint en aquesta qüestió que, fins al moment, només hem esbossat. Comencem amb un qüestionari d'avaluació del procés (individual) i amb un joc de rol (plenari). Després, seguim amb el tema de la governabilitat, però, connectant-ho amb la nostra experiència. Així, els participants van madurant les possibilitats de continuació que tenim. Principals resultats: — Diagnòstic i propostes d'intervenció en relació a la governabilitat en la gestió dels espai fluvial Besòs-Ripoll. — Avaluació de l'experiència participativa (governabilitat, metodologia del procés, resultats...) per part dels participants. — Algunes idees de com hauria de ser el grup motor que impulsés la Taula. — Recull de propostes de projectes que fan els participants individualment. — Expectatives de continuació del procés col·lectiu. Activitats realitzades: — <i>Qüestionari d'avaluació:</i> individualment es respon una enquesta sobre la Taula i el procés que hi ha tingut lloc. — <i>Joc de rol:</i> es recrea una taula de concertació en el que tres actors han de posar-se d'acord sobre diferents intervencions en el riu. Primer es preparen els personatges, després s'intercanvien els papers i, per últim, un representant de cada sector participa del debat. — <i>Collage grup motor:</i> els participants es separen en grups i es reparteixen la definició d'una de les característiques d'aquest hipotètic grup motor. Ho fan a través de diferents jocs que utilitzen la metàfora i la imatge. — <i>Pluja de propostes de projectes:</i> cada participant individualment tracta de definir un projecte que ajudi a implementar algun dels objectius establerts col·lectivament. — <i>Debat en plenari:</i> espai per a que els participants facin comentaris i valoracions finals i per a parlar sobre la continuació del procés.

SESSIÓ 4: Conclusions, avaluació i propostes de continuació

Fotografies de la sessió

Exemples d'activitats realitzades

Activitat "Joc de rol"
(Fibres preparant personals) (mostra)

MEMORIA DE CONFERÈNCIA

COMPRENSIÓ DE CONFERÈNCIA

Administració local

Solucions, què farem?

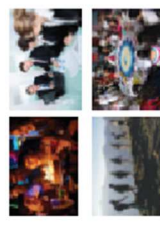
Què? Com volem reduir les taxes que són de la nostra competència? A través de quines mesures? (No reduir les taxes, sinó reduir les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Per què?** Què volem aconseguir amb aquestes mesures? (Reduïr les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Qui?** Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem) **Què?** Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem)

Què? Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem) **Per què?** Què volem aconseguir amb aquestes mesures? (Reduïr les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Qui?** Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem)

Què? Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem) **Per què?** Què volem aconseguir amb aquestes mesures? (Reduïr les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Qui?** Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem)

Activitat "collage grup motor"
(Uoc "arània del grup") (mostra)

CONTINGUTS DEL PROCÉS: Què volem aconseguir amb aquestes mesures? (Reduïr les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Per què?** Què volem aconseguir amb aquestes mesures? (Reduïr les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Qui?** Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem)

Treure 3 o 4 llibres que siguin col·locades al centre del grup i el grup motor que es creïa que hauria de fer per aconseguir-los. Els participants s'enganyen a fer el collage final.

Activitat "pluja de propostes de projectes" (Fibres indicacions)

MEMORIA DE CONFERÈNCIA

COMPRENSIÓ DE CONFERÈNCIA

Administració local

Solucions, què farem?

Què? Com volem reduir les taxes que són de la nostra competència? A través de quines mesures? (No reduir les taxes, sinó reduir les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Per què?** Què volem aconseguir amb aquestes mesures? (Reduïr les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Qui?** Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem) **Què?** Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem)

Què? Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem) **Per què?** Què volem aconseguir amb aquestes mesures? (Reduïr les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Qui?** Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem)

Què? Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem) **Per què?** Què volem aconseguir amb aquestes mesures? (Reduïr les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Qui?** Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem)

Activitat "collage grup motor"
(Uoc "arània del grup") (mostra)

CONTINGUTS DEL PROCÉS: Què volem aconseguir amb aquestes mesures? (Reduïr les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Per què?** Què volem aconseguir amb aquestes mesures? (Reduïr les taxes de manera que no afecti a la nostra competència) **Qui?** Quin paper jugarà cada una de les parts implicades? (Què farem, què farem, què farem)

ANNEX 5

Proposta d'escenaris fluvials per treballar (elaborat per l'equip dinamitzador)

Tipus d'escenari	Escenari	Descripció
Captacions d'aigua del riu	Rec Comtal	El Rec Comtal de Barcelona era una estructura hidràulica de primera magnitud que perdurà fins al segle XIX com un dels principals abastidors d'aigua a la ciutat, que servia per a regar i també en el seu ús de força per a fer funcionar els diversos molins construïts al llarg del seu traçat. Com a antecedent d'aquest canal existia un aqüeducte romà, l'aqüeducte de Montcada, que a partir de l'alta edat mitjana va caure en desús. La construcció del Rec es remunta al segle X. Fins al segle XX s'abastia el barri del Clot de la ciutat de Barcelona d'aigües de Montcada mitjançant el Rec Comtal. La Casa de les Aigües de Montcada i Reixac és una antiga estació d'extracció i bombeig d'aigües de l'aqüífer del Besòs per a l'abastiment d'aigua potable per a la ciutat de Barcelona. Els pous de Montcada van estar en funcionament des del 1878 al 1987. El Parc de les Aigües (Rec Comtal, Mina de Montcada i Casa de Les Aigües) és el símbol de l'aprofitament mil·lenari que es feia de les aigües del Besòs des de Montcada i Reixac a la ciutat de Barcelona.
	Aqüífer al·luvial del Besòs	L'aqüífer al·luvial del Besòs ocupa una superfície aproximada d'uns 28 km², amb una amplada d'uns 400 m a l'estret de Montcada, per sobre d'1 km a Santa Coloma i de més de 10 Km al sector costaner. L'estació de tractament d'aigua potable (ETAP) de la Central Besòs ha permès recuperar la captació de l'aqüífer del delta del riu Besòs, un embassament natural soterrani abandonat el 1995. Aquesta estació està formada per quatre línies de tractament (una de nanofiltració i tres d'osmosi) que tracten l'aigua de l'aqüífer del Besòs i la provinent de la sèquia del Rec Comtal. La posada en servei d'aquesta ETAP permet controlar el nivell freàtic de l'aqüífer i estalviar moltes extraccions d'aigua que s'han de fer per evitar inundacions al Metro i als aparcaments. Això representa una oportunitat ja que es pot aprofitar l'aigua de l'aqüífer de la conca del Besòs en moments de sequera.
Estacions depuradores d'aigua urbana	EDAR de Montcada	Aquesta estació és una depuradora biològica que té capacitat per tractar 72 milions de litres al dia, l'equivalent a l'ús de l'aigua de 360.000 habitants i les activitats econòmiques associades. L'EDAR de Montcada i Reixac depura un 6 % del total de l'aigua tractada per l'Àrea Metropolitana de Barcelona. La finalitat d'aquesta depuradora és retornar l'aigua residual i pluvial al riu i als aiguamolls del Besòs en les millors condicions i d'acord amb els estàndards de qualitat fixats per normativa. Per fer-ho, la depuradora de Montcada i Reixac extreu de l'aigua els contaminants que hi han anat a parar: sòlids flotants (plàstics, papers no dissolts...) sorres, greixos i matèria orgànica, entre d'altres. Què tracta? Aigües residuals domèstiques i assimilables: les aigües usades a llars, oficines, comerços, escoles i qualsevol altre espai on no s'hi aboquen contaminants especials. Aigües industrials pretractades: les aigües usades a

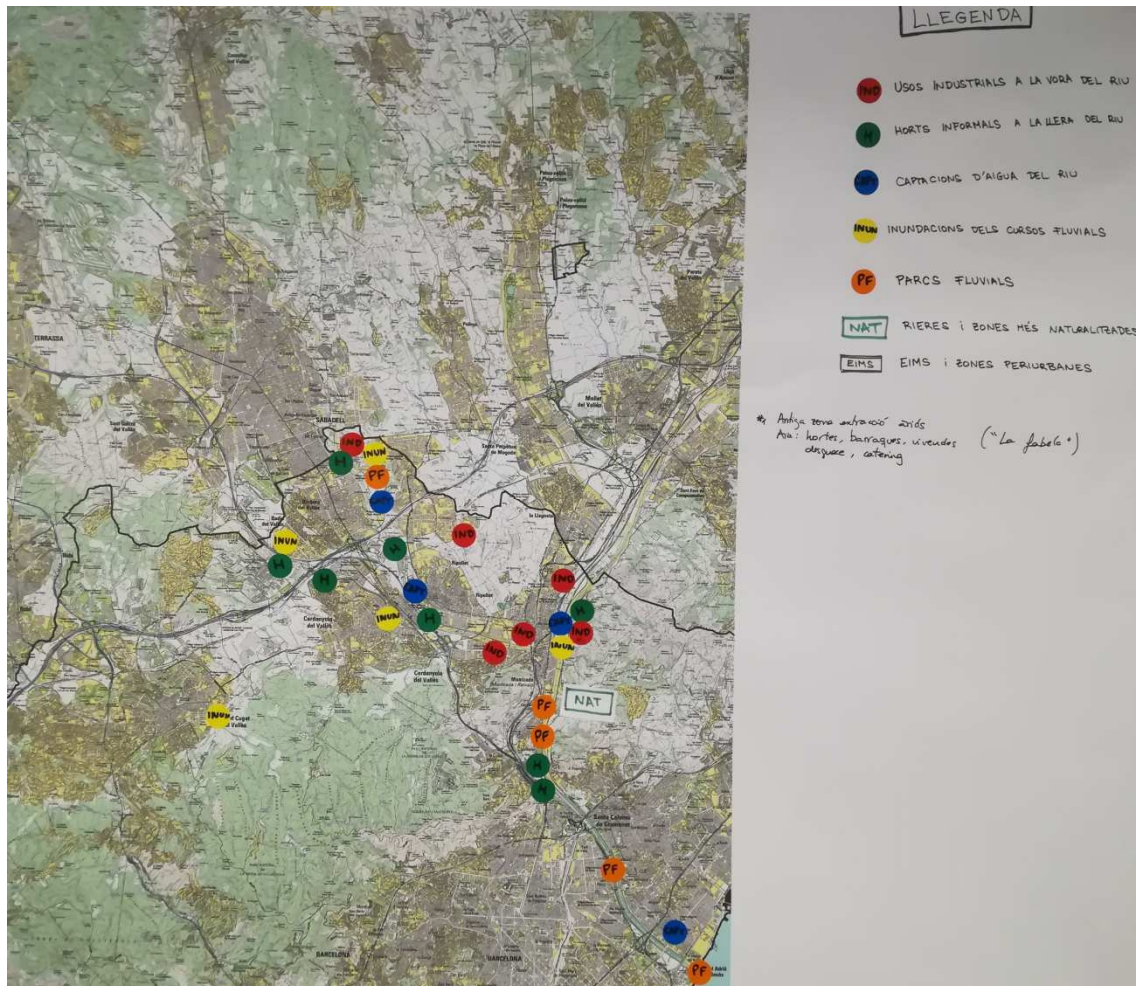
		instal·lacions industrials, després de rebre un tractament a la mateixa indústria per tal d'extreure'n els contaminants específics.
EIMS i zones periurbanes	Torrent de Can Duran (Montcada-Barberà, riu Ripoll)	Aquest punt forma part de l'anomenat Espai Agroforestal de Llevant (EAL), un conjunt d'espais agrícoles i forestals que s'estenen des de Sant Llorenç del Munt fins a les serres de Marina i Collserola, passant per la plana del Vallès fins la confluència dels rius Ripoll i Besòs. Cal destacar especialment el límit meridional de l'EAL, on conflueixen el pla de Reixac i el riu Ripoll a través del torrent de Can Duran. El pla de Reixac és una de les darreres peces de grans dimensions de l'AMB amb un predomini dels conreus de secà i dels erms. Això el fa especialment interessant per la recàrrega dels aqüífers. El creixement urbanístic té un impacte sobre el medi pel que fa a la impermeabilització del sòl (provoca un major escolament superficial i una menor infiltració cap a l'aqüífer). La zona agrícola, amb un coeficient d'escolament més baix que la zona urbanitzada, contribueix, en períodes en els quals la precipitació és baixa o mitja, a la recàrrega dels aqüífers. La zona forestal contribueix a la infiltració quan la precipitació caiguda supera la precipitació llindar. En aquest sentit, val la pena considerar el paper de l'aigua verda, és a dir, l'aigua de pluja lligada al sòl i la biomassa i que no ha estat extreta per l'activitat humana. Els canvis en els usos del sòl afecten als fluxos d'aigua verda i, alhora, aquests també determinen els fluxos d'aigua blava que hi haurà disponibles en els rius i aqüífers.
Horts informals a la llera del riu	"Ciutat jubilada" a Ripollet	Des dels anys 1980s els horts en precari han proliferat a la perifèria de zones urbanes com espais d'oci per determinats col·lectius; cultivar els connecta amb el seu passat rural i/o complementa la seva alimentació familiar. Aquests espais "no reglats" constitueixen actualment una forma d'agricultura rellevant en termes de població relacionada i producció d'aliments. Es reconeix la seva funció social, però també es posen de manifest una sèrie d'impactes: paisatgístic, ús d'aigües residuals no depurades, acumulació de materials de rebuig, i perill d'assentament d'urbanitzacions il·legals i barraquisme. Es reconeix, no obstant, que molts d'aquests desajustos no són derivats de l'activitat en sí, sinó de la falta de planificació. El cas de Ripollet és una zona molt extensa d'hortos il·legals i amb una identitat molt marcada que s'ha decidit treure per qüestions de seguretat i que estan suposant la reubicació d'aquests horts en altres espais de la ciutat.
	Horts periurbanes a Montcada i Reixac	Quant a la pèrdua d'hortos en precari, el cas més paradigmàtic és el dels treballs de neteja i restabliment del Turó de Montcada, al límit amb el Parc Natural de Collserola, terme municipal de Montcada i Reixac. En alguns casos regularitzant zones d'horta en precari ja existents. D'entre els municipis on l'horta en precari ha disminuït (9 municipis), en quatre d'ells ha coincidit amb un augment de l'horta municipal (Cerdanyola del Vallès, Montcada i Reixac, Montgat). A l'hora de suprimir aquests horts, alguns municipis creen horts socials. Montcada va aprovar un pla per a que els usuaris deixessin les hortes del riu i fossin a les socials, però, finalment no s'ha executat.

Usos industrials a la vora del riu	Bon Pastor (reciclatge urbà)	És un exemple de l'apogeu, floriment i decadència de la indústria tèxtil catalana. És la història d'una fàbrica que va acabar convertint-se en un barri de la capital catalana. Aquesta fàbrica es va establir a la ribera dreta del riu Besòs, als terrenys sense arbolats, aptes pel cultiu, que llavors pertanyien a Santa Coloma de Gramenet. Durant els anys 70 i 80 del segle XX el riu Besòs va ser tristament famós pel fet de ser el riu més contaminat d'Europa, degut a que s'utilitzava com abocador dels residus generats per totes les indústries, principalment tèxtils, que s'instal·laven a la seva vora. El riu era utilitzat també per aprofitar l'energia hidràulica i no dependre tant així del carbó. Aquesta indústria tèxtil va anar desapareixent a mesura que es produeix la liberalització gradual del sector tèxtil a tot el món. El tancament definitiu de la fàbrica es va produir a l'agost de 1990. Avui les seves instal·lacions estan segmentades en naus independents, que ocupen varies empreses i la multinacional britànica Burberry és la propietària de la major part de la superfície. Avui en dia destaquen l'obertura del centre comercial La Maquinista i l'arribada del metro que han donat empenta a aquest barri de Barcelona.
	Contaminació de la indústria tèxtil (Castellar del Vallès)	Un dels casos de contaminació per activitat industrial es deu a les aigües residuals procedents de la indústria tèxtil que s'aboquen al riu al seu pas per Castellar del Vallès. Un primer efecte dels contaminants químics als rius és la desestructuració de les xarxes tròfiques per la desaparició de les espècies sensibles. En els trams més contaminats significa que no es detecta l'existència de cap espècie de peix. Un altre problema derivat d'aquesta activitat industrial és que al tram de Sant Feliu del Racó s'agafa tota l'aigua de manera que no es deixa que descarregui l'aquífer que hi ha a la zona. Normalment el riu acabaria de depurar l'aigua que surt de l'activitat industrial, però com no hi ha prou cabal no es pot fer la dissolució o l'autodepuració natural.
Inundacions dels cursos fluvials	La bessonda de l'octubre de 1994	Els aiguats d'octubre de 1994 van provocar a Sant Adrià del Besòs que l'aigua arribés a passar per sobre del pont del ferrocarril. I a Barcelona es va tallar el subministrament elèctric i es van inundar infraestructures viàries i ferroviàries. Segons l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA), la zona del Tenes a Santa Coloma de Gramenet, incloent la riera Seca es considera una zona amb risc d'inundació. En aquest sentit, cal diferenciar tres zones al voltant dels rius: - l'espai fluvial, que és la llera ordinària; - el sistema hídric, que està calculat en funció de les avingudes del període de retorn de 100 anys tenint en compte condicions de calat i de velocitat de l'aigua, i - les zones inundables; espais que pot ocupar l'aigua però sense violència i, per tant, amb un risc més admissible tot i comportar danys materials. En funció de la classificació, es limiten usos o ocupacions
	Aiguats d'octubre 2018 per l'huracà Leslie	L'arribada de les restes del Leslie a Barcelona ha provocat l'activació de tres plans municipals: el Pla d'actuació d'emergències municipal per ventades, el Pla per inundacions i el Pla bàsic per mal estat de la mar. A Barcelona l'aigua que baixa de les capçaleres del riu ha modificat substancialment el cabal dels dos rius que passen per la ciutat. El cabal del riu Besòs s'ha multiplicat per 60, segons les dades de l'Agència Catalana de l'Aigua, fins a desbordar-lo. De fet, el Parc Fluvial del Besòs

		ha tancat portes per alerta d'inundació i recomana als usuaris que no hi accedeixin fins que els missatges dels panells lluminosos ho permetin i la zona s'hagi pogut netejar. Aquí, el punt màxim del cabal del riu s'hi ha arribat a les set del matí. Tot i l'espectacularitat, els responsables del parc asseguren que no és una situació tant infreqüent, i que acostuma a passar un o dos cops l'any. Els operaris han treballat des de bon matí, a les 7h, per poder habilitar la zona asfaltada del parc fluvial i poder-lo obrir al públic. La part de gespa, però, és la que està més malmesa i en alguns punts encara s'hi acumula canyís i fang com a conseqüència de la gran quantitat d'aigua que hi ha baixat.
Rieres i zones més naturalitzades	Torrent de Llobateres (Barberà del Vallès)	El torrent de Llobateres és un dels afluents del Ripoll. Se'l coneix també com el torrent dels Àlbers, per la quantitat d'arbres d'aquesta espècie que hi havia; encara en resten alguns. La font de Can Llobateres és molt antiga, amb aigua de mina, i té una gran tradició a la contrada. Els voltants constitueixen un parc municipal, el parc de Can Llobateres, que voreja el riu i ocupa uns 5.700 m2 on es pot observar la típica vegetació de ribera. Les accions principals de millora han estat la retirada de materials i residus derivats del desmantellament de l'antiga zona d'horts que hi havia al marge dret del torrent, així com la restauració ambiental de la zona. S'han fet d'altres actuacions en aquest Parc: la construcció d'un dic permeable, que redueix el cabal del torrent de Can Llobateres, minimitza el desgast produït en els darrers nou anys a la llera del torrent, i alleugereix els problemes causats per l'erosió.
Parcs fluvials	Parc Fluvial del Besòs	És un espai públic ubicat al llarg dels darrers 9 quilòmetres de llera del riu Besòs, des de la confluència amb el riu Ripoll fins la desembocadura al mar Mediterrani. Amb una superfície total de 115 hectàrees és un dels espais verds més importants de la regió metropolitana de Barcelona La política de recuperació d'espais fluvials degradats iniciada als anys vuitanta pels ajuntaments i la Generalitat de Catalunya ha tingut com a objectius principals: 1. Millora de la qualitat ambiental i paisatgística. 2. Millora de l'efluent de l'estació depuradora de Montcada i Reixac, mitjançant la implantació a la llera d'un tractament terciari basat en la generació de zones humides. 3. Millora de la capacitat hidràulica del riu. 4. Aprofitament controlat de determinades zones de la llera del riu per al lleure de la ciutadania.
	Parc Fluvial del Riu Ripoll	L'Ajuntament de Barberà ha realitzat diferents actuacions al riu i el seu entorn per tal de mantenir, millorar i adequar l'espai verd més gran de la ciutat. S'ha intervingut en l'estabilització de talussos i de punt d'excavacions paleontològiques i la millora de l'observatori dels aiguamolls del Molí Vermell. El projecte del Parc Fluvial del Ripoll neix amb un propòsit: aturar la degradació, estimular la recuperació i dissenyar un futur on siguin compatibles l'ús social i l'econòmic i alhora es respectin els seus recursos naturals i valors mediambientals. El resultat ha de ser un parc fluvial, de continuïtat supramunicipal, que afegeixi als usos tradicionals i seculars, els altres de tipus recreatiu, cultural i educatiu, d'acord amb les necessitats socials actuals i amb la riquesa dels recursos existents

ANNEX 6

Localització dels diferents escenaris fluvials a l'eix Besòs-Ripoll

ANNEX 7

Usuaris i ocupants identificats per l'espai fluvial Besòs-Ripoll

- **Vianants:** persones que van a passejar o a corre, que porten els gossos a passejar..
- **Ciclistes:** ciclistes de cap de setmana que passen, ciclistes esportius...
- **Caçadors/recol·lectors:** persones que agafen vegetació, pesquen, cacen ocells de cant...
- **Cruising:** persones que tenen sexe esporàdic en espais públics
- **Operaris:** a) que fan passar canalitzacions (d'aigua, electricitat...), als que el riu els hi "molesta" i b) operaris de "manteniment del riu", per exemple els que treballen a l'espai fluvial (que "viuen del riu").
- **Persones immigrants** (2n "Chavolisme" importat de Llatinoamèrica).

- **Hortolans:** jubilats, aturats...
- **Usos i activitats il·legals:** granges a la llera (gallines, porcs vietnamites...), negocis il·legals (desballestament, tallers, fabricació de palets...)...
- **Activitats populars organitzades:** assistents a la Festa de la Romeria, pràctiques esportives organitzades (curses de cavall, expedicions en bicicleta...)...
- **Amants de la natura:** naturalistes, fotògrafs de natura, observadors d'aus, voluntari del projecte Rius, entitats que fan plantades i neteges...
- **Tècnics i investigadors:** gent del departament ecologia que fa inspeccions i informes, tècnics de les administracions encarregades de la gestió...
- **Gent que utilitza l'aigua del riu per netejar:** cotxes...
- **Ramats:** de xais, cabres i cavalls...
- **Banyistes**
- **Ús educatiu:** escoles, activitats pedagògiques i científiques...
- **Abocaments:** abocaments de les plantes EDAR, d'indústries, deixalles...
- **Usuaris d'autocaravanes** (aparcament)
- **Vegetació autòctona:** de ribera (oms, pollancres...)
- **Vegetació al·lòctona:** Canya americana, ailan...
- **Fauna autòctona:** peixos, ocells residents, aus migratòries...
- **Fauna al·lòctona:** mascotes que la gent abandona...
- **Senglars** (que baixen de la Serralada de la Marina)
- **Aigua** (tant la que porta el curs fluvial com la pluvial).
- **Infraestructures:** accessos i rampes, cartells i senyals, sistemes de seguretat, basses, altaveus, papereres...

ANNEX 8

Riverside Square of La Mailleraye

Copenhagen Strategic Flood Masterplan

